

Олена Володимирівна ГАВРИЛЬЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та бізнесу,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
ORCID ID: 0000-0002-0624-2938

ПРИНЦИПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

Гаврильченко О. В. Принципи та особливості побудови механізмів управління економічним розвитком підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 1. С. 272 – 279.

Анотація

У статті запропоновано організаційно-економічні засади та особливості та визначено особливості побудови механізмів управління економічним розвитком підприємств. Наведено класифікацію факторів, що визначають стан механізму управління ресурсами підприємства, що дозволяє виявити співвідношення між факторами за часткою їх впливу в залежності від стану ресурсного потенціалу підприємства. Обґрунтовано економічний механізм раціоналізації управління ресурсами і його ресурсний адаптер, що включає інструменти й методи, що знаходяться у взаємодії та дозволяють перерозподіляти ресурси в інтересах реалізації тактичних планів і досягнення стратегічних орієнтирів розвитку аграрного підприємства. Визначено, що ключовим інструментом ресурсного адаптера є методичний підхід до комплексної оцінки ефективності використання ресурсів на аграрних підприємствах. Обґрунтовано принципи методичного підходу: показники повинні знаходитися у взаємозв'язку один з одним і бути ув'язані зі специфікою аграрної галузі; повинні враховувати мінливість окремих підсистем управління під впливом певних факторів. Виявлені показники стосовно аграрної галузі, які не впливають на рівень використання ресурсів, що дало змогу після виключення їх запропонувати нову систему показників, яка дозволяє комплексно оцінити рівень використання ресурсів. Розроблено алгоритм прийняття рішень щодо формування систем управління ресурсами аграрних підприємств, що включає: виділення значимих факторів; встановлення нормалізованого рівня для окремих показників; введення коригувальних коефіцієнтів щодо стану ресурсних складових; розрахунок інтегрального показника оцінки ефективності використання ресурсів підприємства й на його основі вибір рішень щодо формування систем управління ресурсами.

Ключові слова: економічний розвиток, внутрішні ресурси, механізми управління, стратегічне управління.

Olena HAVRYLCHENKO

PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management and Business, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

PRINCIPLES AND FEATURES OF FORMING MECHANISMS FOR ECONOMIC DEVELOPMENT MANAGEMENT AT ENTERPRISES

Havrylchenko O. Principles and features of forming mechanisms for economic development management at enterprises. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2022. Volume 7. № 1, pp. 272 – 279.

Abstract

The paper considers the organizational and economic principles and features of the construction of mechanisms for managing the economic development at enterprises. The classification of factors that determine the state of the resource management mechanism at the enterprise is given, which allows identifying the relations within factors by the share of their influence depending on the resource potential of the enterprise. The economic mechanism of resource management rationalization and its resource adapter, which includes tools and methods that interact and allow resources to be redistributed in the interests of implementing tactical plans and achieving strategic guidelines for the development of an agrarian enterprise, are substantiated. It was determined that the key tool of the resource adapter is a methodical approach to comprehensive assessment of the efficiency of resource use at agricultural enterprises. The methodical approach is based on the following principles: the indicators should be interrelated with each other and be related to the specifics of the agricultural industry; they should take into account the variability of individual control subsystems under the influence of certain factors. Indicators related to the agricultural industry that do not affect the level of resource use

were identified, which made it possible to propose a new system of indicators after their exclusion that allows a comprehensive assessment of the level of resource use. The decision-making algorithm for the formation of resource management systems at agrarian enterprises has been developed, which includes: selection of significant factors; setting a normalized level for individual indicators; introduction of correction coefficients for the state of resource components; calculation of the integral indicator of the efficiency assessment of using enterprise resources and, on its basis, the selection of decisions on the formation of resource management systems.

Keywords: *economic development, internal resources, management mechanisms, strategic management.*

JEL classification: O10; Q10

Вступ

Підвищення економічної ефективності діяльності вітчизняних підприємств сфери матеріального виробництва можливо забезпечити двома базовими шляхами, а саме, зниженням витрат на виробництво продукції та її реалізацією за більш високими цінами. При цьому перший шлях потребує активізації механізмів щодо ефективного використання потенціалу економічного розвитку підприємств, що дозволить їм реалізувати відповідні проекти підвищення конкурентоспроможності та ефективності основної діяльності. Основою ж цього потенціалу є наявні та доступні ресурси забезпечення діяльності та розвитку підприємств-товаровиробників. В свою чергу, саме раціоналізація управління ресурсами має дозволити суб'єктам економічних відносин залучати необхідні ресурси, отримані в результаті удосконалення використання ресурсного потенціалу, для реінвестування в розвиток їх виробничого потенціалу, що зрештою забезпечить стійке зростання економічної ефективності їх діяльності. Успішне досягнення такого стану передбачає глибоке наукове пророблення відповідних механізмів управління та їх інтеграцію в системи менеджменту підприємств-товаровиробників.

Дослідженню проблем підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств та управління економічним розвитком підприємств присвячені дослідження відомих вчених, таких як: О.Ю. Амосов, Т.В. Власенко, В.Г. Маргасова, Т.Л. Мостенська, Л.М. Наумова, Т.І. Олійник, Н.В. Прижигалінська, Л.В. Соколова, Н.М. Ткаченко, В.В. Юрчишин, Б.О. Язлюк, В.М. Яценко та ін. У роботах вказаних вчених закладено теоретико-методологічний базис ефективного управління внутрішніми ресурсами підприємств. Втім, проблему не можна вважати остаточно вирішеною. Сучасний стан вітчизняної економіки зумовлює необхідність пошуку нових підходів до вдосконалювання управління ресурсами господарюючих суб'єктів.

Формулювання цілей статті

Метою статті є розробка організаційно-економічних засад та визначення особливостей побудови механізмів управління економічним розвитком підприємств.

Виклад основного матеріалу

Розвиток агросфери стає чинником соціальної стабільності в країні, оскільки саме її продукти історично займають у системі харчування українського населення переважаюче місце. Разом з тим, тут наразі не подолано кризові явища: через зростання конкуренції спостерігається недовикористання виробничих потужностей. Така ситуація негативно позначилася на результатах діяльності аграрних підприємств і на рівні використання їх ресурсів. В останні роки зростає фінансова нестійкість підприємств через відсутність інновацій, ефективних технологій управління ресурсами і методичного забезпечення управління їх використанням, а також недосконалість механізму управління [10]. Все це веде до прийняття помилкових управлінських рішень з боку топ-менеджменту і неможливості адекватно реагувати на мінливі ринкові умови. Цю проблему можна вирішити, якщо мати інструмент раціоналізації управління ресурсами, в якості якого може виступати методичний підхід до оцінки ефективності їх комплексного використання й економічний механізм раціоналізації управління ними

[9]. Це особливо важливо при роботі аграрного підприємства в умовах загострення конкуренції, яка диктує жорсткі умови поведінки бізнес-структурам та вимагає перебудови бізнес-процесів в інтересах виробників і споживачів. Необхідність вдосконалення механізму управління ресурсами виробничих підприємств особливо зростає в умовах висококонкурентного і динамічно мінливого ринкового середовища.

Інтегрована модель управління ресурсами охоплює фактори, які необхідно враховувати при формуванні механізму управління ресурсами на аграрних підприємствах. Ця галузь, підкоряючись в цілому закону попиту і пропозиції, за багатьма своїми характеристиками відмінна від інших галузей. Регуляторами її можуть бути фактори не тільки макро- і мікроекономічного характеру, а й грошово-кредитні, тарифні, бюджетні. Нами класифіковано фактори, що визначають стан механізму управління ресурсами аграрного підприємства (рис. 1).

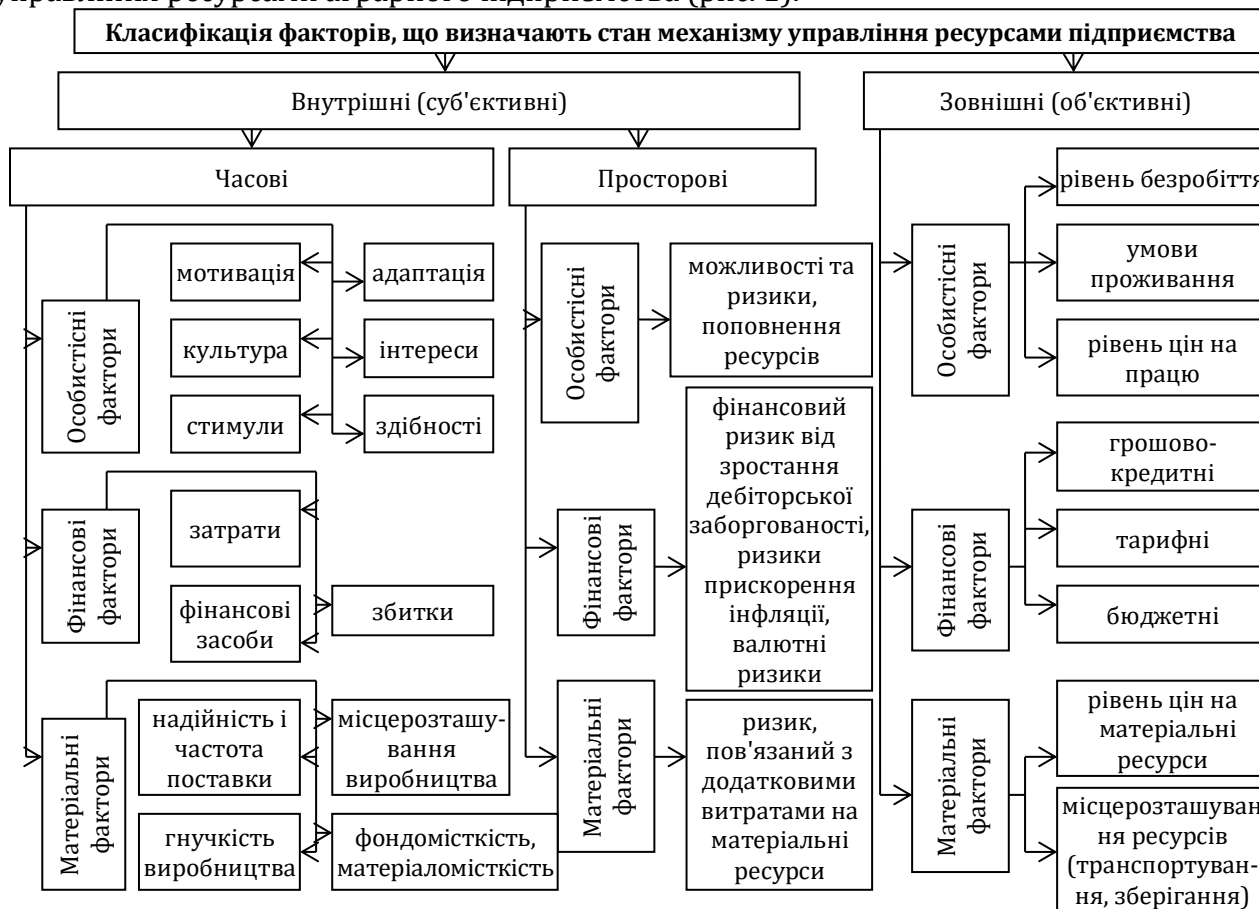

Рис. 1. Класифікація факторів, що визначають стан механізму управління ресурсами підприємства

Запропонована класифікація дозволила виявити співвідношення між факторами за часткою їх впливу в залежності від стану ресурсного потенціалу підприємства. Побудова системи взаємопов'язаних факторів, що формалізуються через конкретні показники для кожного з ресурсів, дозволяє формувати цільові підсистеми за ознакою приналежності до цих ресурсів; вони включають блоки показників, що характеризують поповнення, наявність, використання і розподіл ресурсів з метою створення управляючих впливів на ресурсну сферу. Оцінка діючого механізму управління ресурсами на аграрних підприємствах Харківської області показує, що інструменти управління ресурсами недосконалі: а) незбалансована за управляючими впливами (за укрупненою оцінкою на 75-80%) підсистема управління фінансовими ресурсами (відсутні аргументований набір показників оцінки функціонування підсистеми і можливість оперативно отримувати інформацію про динаміку різних показників (доходів, витрат, фінансових коштів, витрачання матеріальних ресурсів)); б)

нерационально використовуються трудові ресурси (на трудомістких виробничих циклах; плинність кадрів; незадовільний віковий склад; низька вмотивованість на оновлення виробництва; неефективний стиль управління, низький кваліфікаційний рівень персоналу); в) неефективне управління матеріальними ресурсами (неекономічні механізми побудови договірних відносин; невмотивованість менеджменту на раціоналізм в операціях з ресурсами; слабка орієнтація на потреби споживачів).

Ключовою ланкою вдосконаленого механізму управління, побудованого на основі інтегральної моделі управління ресурсами, є ресурсний адаптер економічного механізму раціоналізації управління ресурсами (рис. 2).

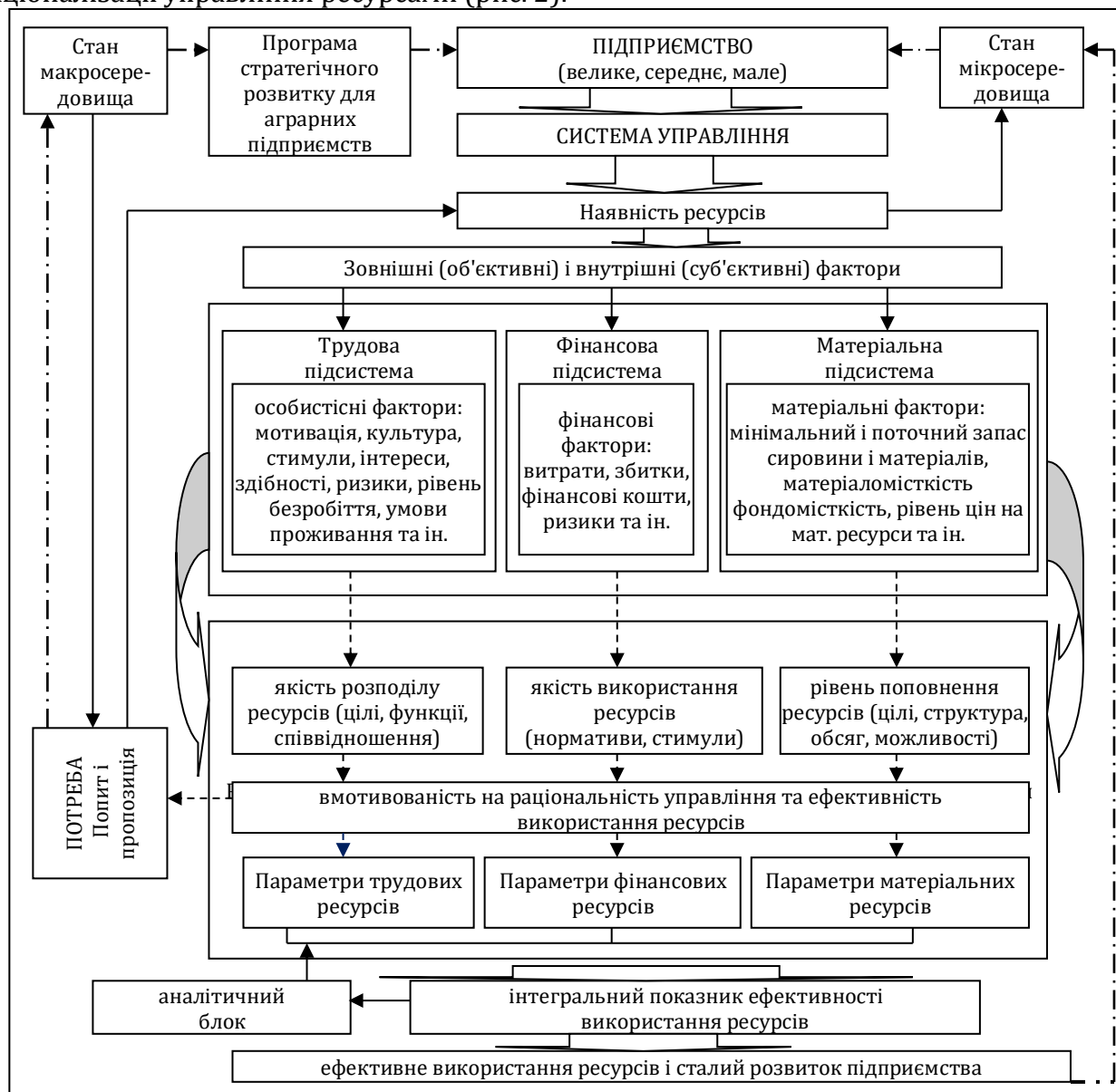

Рис. 2. Механізм управління ресурсами економічного розвитку аграрного підприємства

Він враховує взаємозв'язок різних його складових за видами ресурсів і характером їх залучення в господарський обіг (наявність, якість поповнення, розподілу, використання). На ресурсний адаптер діють зовнішні і внутрішні фактори, які оцінюються за допомогою показників, об'єднаних за ознакою їх приналежності до ресурсів, і які формують єдиний інтегральний показник ефективності використання ресурсів. Він, у свою чергу, передбачає врахування вмотивованості кожної з підсистем управління на раціональність використання ресурсів за «підсумковими» показниками

функціонування підприємства, а також об'єктивну оцінку сильних і слабких сторін діяльності підприємства. На підставі розрахованого рівня інтегрального показника розробляються адекватні стану ринку і можливостям підприємства заходи відносно його організаційної поведінки як у тактичному, так і в стратегічному планах. Найважливішим інструментом ресурсного адаптера є методичний підхід до комплексної оцінки ефективності використання ресурсів на аграрних підприємствах. Методичний підхід побудований на наступних принципах: а) показники повинні знаходитися у взаємозв'язку один з одним і бути ув'язані зі специфікою аграрної галузі; б) повинні враховувати мінливість окремих підсистем управління під впливом певних факторів.

Були виявлені показники стосовно аграрної галузі, які не впливають на рівень використання ресурсів; після виключення їх запропонована нова система показників, що дозволяє комплексно оцінити рівень використання ресурсів (табл. 1).

Таблиця 1. Класифікація основних показників ефективності використання ресурсів за визначальними факторами

Найменування показників
Блок 1. Особистісні фактори (ОФ)
1 Індекс ефективності використання трудових ресурсів: $I_{тр} = K_{пт} * Y_1 + K_{пор} * Y_2 + K_{зу} * Y_3 + K_з * Y_4 + K_{зо} * Y_5 + K_{до} * Y_6 + K_о * Y_7 + K_н * Y_8$ $K_{пт}$ - коефіцієнт продуктивності праці 1,2; $K_{пер}$ - коефіцієнт прибутку на одного працівника; $K_{зу}$ - коефіцієнт частки витрат на управління; $K_з$ - коефіцієнт співвідношення чисельності апарату управління; $K_{зо}$ - коефіцієнт зарплатовіддачі; $K_{до}$ - коефіцієнт динаміки оплати праці управлінського персоналу; $K_о$ - коефіцієнт обороту трудових ресурсів; $K_н$ - коефіцієнт з прийому трудових ресурсів
Блок 2. Фінансові фактори (ФФ)
2 Індекс ефективності використання фінансових ресурсів: $I_{ФР} = I_{фу} + I_{л} + I_{да} + I_{р}$
2.1 Індекс фінансової стійкості підприємства: $I_{фу} = K_{зс} * Y_9 + K_{мм} * Y_{10} + K_{01} * Y_{11} + K_{кз} * Y_{12} + K_{крз} * Y_{13}$ $K_{зс}$ - коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів; $K_{мм}$ - коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих активів; K_{01} - коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами фінансування; $K_{кз}$ - коефіцієнт рортокстрокової заборгованості; $K_{крз}$ - коефіцієнт кредиторської заборгованості й інших пасивів
2.2 Індекс ліквідності та платоспроможності: $I_{л} = K_{бл} * Y_{14} + K_{тл} * Y_{15}$ $K_{бл}$ і $K_{тл}$ - коефіцієнт швидкої та поточної ліквідності відповідно
2.3 Індекс ділової активності підприємств: $I = K_{зок} * Y_{16} + K_{омз} * Y_{17} + K_{омо} * Y_{18} + K_{огп} * Y_{19} + K_{окз} * Y_{20} + K_{ва} * Y_{21} + K_{овк} * Y_{22}$ $K_{зок}$ - коефіцієнт загальної оборотності капіталу; $K_{омз}$ - коефіцієнт оборотності мобільних засобів; $K_{омо}$ - коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних коштів; $K_{огп}$ - коефіцієнт оборотності готової продукції; $K_{окз}$ - коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; $K_{ва}$ - коефіцієнт фондівіддачі основних засобів та інших необоротних активів; $K_{овк}$ - коефіцієнт оборотності власного капіталу
2.4 Індекс рентабельності: $I_{р} = K_{рп} * Y_{23} + K_{рк} * Y_{24} + K_{роз} * Y_{25} + K_{рвк} * Y_{26}$ $K_{рп}$ - коефіцієнт рентабельності продажів; $K_{рк}$ - коефіцієнт рентабельності всього капіталу фірми; $K_{роз}$ - коефіцієнт рентабельності основних засобів та інших необоротних активів; $K_{рвк}$ - коефіцієнт рентабельності власного капіталу
Блок 3. Матеріальні фактори (МФ)
3.1 Індекс ефективності використання матеріальних ресурсів: $I_{мр} = K_{мм} * Y_{27} + K_{фм} * Y_{28} + K_{зе} * Y_{29} + K_{вм} * Y_{30} + K_{в1} * Y_{31}$ $K_{мм}$ - коефіцієнт матеріаломісткості; $K_{фм}$ - коефіцієнт фондомісткості; $K_{зе}$ - коефіцієнт запасоемності; $K_{вм}$ - коефіцієнт мінімального запасу сировини і матеріалів; $K_{в1}$ - коефіцієнт поточного запасу ПММ, матеріалів, добрив та ін.
Блок 4. Корируючі коефіцієнти (КК) (K_1, K_2, K_3)
Інтегральний показник оцінки використання ресурсів підприємства $Y_p = I_{тр} * K_1 + I_{ФР} * K_2 + I_{мр} * K_3$

Примітка: Y_1, Y_2, \dots, Y_n - питома вага кожного показника; сума питомих ваг в кожному індексі дорівнює 1.00.

У загальному вигляді модель оціночних показників, S , має такий вигляд.

$$\begin{aligned}
 & Y_p, [f_0, (I_{тр}, I_{ФР}, I_{мр})]; \\
 & I_{тр}, [f_1, (K_{пт}, K_{пор}, K_{зу}, K_з, K_{зо}, K_{до}, K_о, K_н)]; \\
 & I_{ФР}, (I_{фу}, I_{л}, I_{да}, I_{р}); \\
 & I_{фу}, [f_2, (K_{зс}, K_{мм}, K_{01}, K_{кз}, K_{крз})]; \\
 & S \ I_{л}, [f_3, (K_{бл}, K_{тл})]; \\
 & I_{да}, [f_4, (K_{зок}, K_{омз}, K_{омо}, K_{огп}, K_{окз}, K_{ва}, K_{овк})]; \\
 & I_{р}, [f_5, (K_{рп}, K_{рк}, K_{роз}, K_{рвк})]; \\
 & I_{мр}, [f_6, (K_{ме}, K_{фм}, K_{зе}, K_{вм}, K_{в1})]; \\
 & f_x (f_0, f_1, f_2, f_3, f_4, f_5, f_6).
 \end{aligned}$$

(1)

Таблиця 2. Нормалізований рівень показників, що мають розмірність

Найменування показників	Нормалізований рівень		
	Крупні	Середні	Малі
Коефіцієнт продуктивності праці	1,70	1,50	0,40
Коефіцієнт прибутку на одного працівника	0,50	0,30	0,10
Коефіцієнт зарплатовіддачі	0,70	0,50	0,10
Коефіцієнт рентабельності продажів	0,2	0,15	0,1
Коефіцієнт рентабельності всього капіталу фірми	0,60	0,40	0,20
Коефіцієнт рентабельності основних засобів	1,30	1,00	0,50
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	3,50	2,50	1,50
Коефіцієнт оборотності готової продукції	2,50	2,20	1,50
Коефіцієнт матеріаломісткості	0,1	0,09	0,07
Коефіцієнт фондомісткості	0,09	0,07	0,05
Коефіцієнт запасомісткості	0,10	0,09	0,07
Коефіцієнт мінімального запасу сировини і матеріалів	1,60	1,40	0,60
Коефіцієнт поточного запасу сировини і матеріалів	2,60	2,40	1,00

Сутність методичного підходу зводиться до наступного:

Визначається масив вихідних даних, що включають в себе показники, згруповані в такі блоки: а) особистісні фактори (ОФ); б) фінансові фактори (ФФ); в) матеріальні фактори (МФ);

Встановлюється нормалізований рівень окремих показників (табл. 2). Далі суб'єкти господарської діяльності розбиваються на групи за чисельністю працівників;

Приймаються як вихідні коригуючі коефіцієнти. Експерти

в області галузевої економіки оцінюють вплив на ефективність використання трудових ресурсів рівня професіоналізму працівників (через величину коефіцієнта K_1), вплив на ефективність фінансових ресурсів рівня інвестицій в ці ресурси (через коефіцієнт K_2), вплив на ефективність використання матеріальних ресурсів рівня зростання цін на ці ресурси (через величину коефіцієнта K_3);

Визначається перелік індексів ефективності використання кожного з видів ресурсів, що входять у виділені блоки; встановлюється питома вага кожного з блоків факторів; вводиться інтегральний показник оцінки ефективності використання ресурсів U_p під-ва.

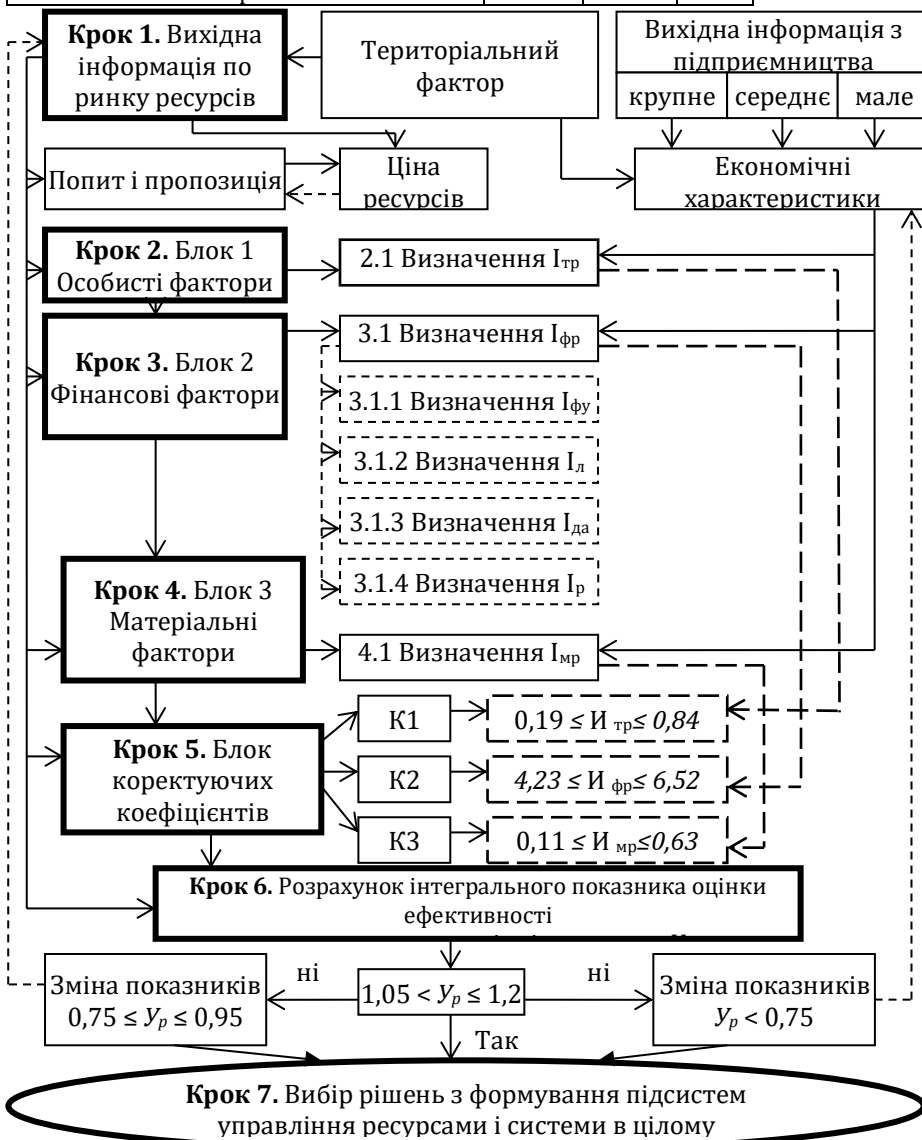

Рис. 3. Алгоритм вибору рішень щодо формування систем управління ресурсами

Проводиться аналіз за розглянутими вище показниками, розраховується інтегральний показник оцінки ефективності використання ресурсів підприємства, прий-

маються рішення з формування підсистем управління ресурсами. Алгоритм, представлений на рис. 3, позначає взаємозв'язок між факторами, інструментами управління і оцінним показником, прийнятим за основу при формуванні підсистем управління ресурсами.

Інтерпретація U_r наступна: а) $1,05 < U_r \leq 1,2$ – зона високого рівня ефективності використання ресурсів підприємства; б) $0,95 < U_r \leq 1,05$ – зона нормального рівня ефективності використання ресурсів підприємства; в) $0,75 \leq U_r \leq 0,95$ – зона низького рівня ефективності використання ресурсів підприємства; г) $U_r < 0,75$ – зона незадовільного використання ресурсів. Чим вище рівень U_r , тим вище ефективність використання ресурсів і якісніше система управління діяльністю підприємства.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Обґрунтовано економічний механізм раціоналізації управління ресурсами і його ресурсний адаптер, що включає інструменти й методи, що знаходяться у взаємодії й обумовлюють вмотивованість кожної його складової на раціональне управління ресурсами й дозволяють перерозподіляти ресурси в інтересах реалізації тактичних планів і досягнення стратегічних орієнтирів розвитку аграрного підприємства.

Розроблено алгоритм прийняття рішень щодо формування систем управління ресурсами аграрних підприємств, що включає: виділення значимих факторів (особистісних, фінансових і матеріальних); встановлення нормалізованого рівня для окремих показників; введення коригувальних коефіцієнтів стану ресурсних складових; розрахунок інтегрального показника оцінки ефективності використання ресурсів підприємства й на його основі – вибір рішень щодо формування систем управління ресурсами, що дозволяє враховувати коливання ринкової кон'юнктури, виявляти невикористаний ресурсний потенціал за компонентами й активізувати його залучення в господарський обіг в інтересах стійкого економічного росту аграрної сфери.

Список літератури

1. Бужимська К.О., Царук І.М. Механізми управління розвитком підприємства: сутність і структура. *Бізнес Інформ*. 2020. №7. С. 278-287.
2. Гаврильченко О.В., Маренич Т.Г. Системне управління витратами у відтворювальних процесах агроформувань: монографія. Харків: «Міськдрук», 2011. 251 с.
3. Коренков О.В. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. К., 2003. 237 с.
4. Олексюк О.С. Системи підтримки прийняття фінансових рішень на мікрорівні: монографія. Київ, видавництво «Наукова думка», 1998. 508 с.
5. Руденко С.В. Архітектура організаційно-економічного механізму управління розвитком виробничого потенціалу аграрних підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2015. № 5. С. 220- 227.
6. Руденко С.В. Виробничий потенціал аграрного підприємства: економічна сутність та роль у формуванні економічного потенціалу. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2016. Вип. 172. С. 175-181.
7. Ситник В.Ф. Системи підтримки прийняття рішень: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2004. 614 с.
8. Сіменко І.В. Якість систем управління підприємствами: методологія, організація, практика: монографія. Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. 349 с.
9. Снегірьов І.О. Роль еволюційно-синергетичної парадигми в осмисленні соціуму: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.09. Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. К., 2004. 17 с.
10. Солоха Д.В. Концепція устійного регіонального розвитку – основные подходы её формирования. *Вісник технологічного університету Поділля: Економічні науки*. 2002. Вип. 24 (3). С. 191-196.
11. Степаненко С.В. Організаційно-економічний механізм відтворення ресурсного потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу в умовах інклюзивної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2022. Випуск 77. С. 89-96.
12. Єгоров Б.В., Лагодієнко В.В., Кордзая Н.Р. Удосконалення організаційно-економічного механізму формування регіональної системи продовольчого забезпечення. *Вісник ХНАУ. Серія "Економічні науки": зб. наук. пр. / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва*. Харків : ХНАУ, 2020. № 3. С. 317-331. DOI: 10.31359/2312-3427-2020-3-317

-
13. Danyliuk, V., Riepina, I., Shafalyuk, O., Kovylyna, M., & Nitsenko, V. Functional and investment strategies of technical development of enterprises. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 2020, №3, C. 115-121.

References

1. Buzhym's'ka, K.O., Tsaruk, I.M. (2020). «Management mechanisms of enterprise development: essence and structure». *Biznes Inform.* no. 7, pp. 278-287.
2. Havryl'chenko, O.V., Marenych, T.H. (2011). *Systemne upravlinnia vytratamy u vidtvoriuval'nykh protsesakh ahroformuvan'*. [Systematic cost management in reproductive processes of agricultural formations]. Mis'kdruk. Kharkiv. Ukraine.
3. Korenkov, O.V. (2003). *Upravlinnia potentsialom rozvytku promyslovykh pidpryemstv*. [Management of the development potential of industrial enterprises]. Ph.D. Thesis: 08.06.01. Kyiv. Ukraine.
4. Oleksiuk, O.S. (1998). *Systemy pidtrymky pryjniattia finansovykh rishen' na mikrorivni*. [Decision support financial systems at the micro level]. Naukova dumka. Kyiv. Ukraine.
5. Rudenko, S.V. (2015). «The architecture of the organizational and economic management mechanism for the development of the production potential of agrarian enterprises». *Visnyk KhNAU. Serii: Ekonomichni nauky.* no. 5, pp. 220-227.
6. Rudenko, S.V. (2016). «The production potential of the agricultural enterprises: economic nature and role in shaping the economic potential». *Visnyk KhNTUSH.* issue 172, pp. 175-181.
7. Sitnik, V.F. (2004). *Sistemi pidtrimki pryjniattja rishen'*. [Decision support systems]. KNEU. Kyiv. Ukraine.
8. Simenko, I.V. (2009). *Yakist' system upravlinnia pidpryemstvamy: metodolohiia, orhanizatsiia, praktyka*. [Quality of enterprise management systems: methodology, organization, practice]. DonNUET. Donetsk. Ukraine.
9. Snehir'ov, I.O. (2004). *Rol' evoliutsijno-synerhetychnoi paradyhmy v osmyslenni sotsiumu*. [The role of the evolutionary-synergistic paradigm in understanding society]. Abstract of Ph.D. Thesis: 09.00.09. Instytut filosofii imeni H.S. Skovorody NAN Ukrainy. Kyiv. Ukraine.
10. Soloha, D.V. (2002). *Koncepcija ustojchivogo regional'nogo razvitija – osnovnye podhody ejo formirovanija*. [The concept of sustainable regional development – basic approaches to its formation]. *Visnyk tekhnolohichnoho universytetu Podillia: Ekonomichni nauky.* vol. 24 (3), pp. 191-196.
11. Stepanenko, S.V. (2022). «Organizational and economic mechanism of reproduction of the resource potential of agrarian business subjects in the conditions of an inclusive economy». *Prychornomors'ki ekonomichni studii.* vol. 77, pp. 89-96. <https://doi.org/10.32782/bses.77-14>
12. Yehorov, B.V., Lahodiienko, V.V., Kordzaia, N.R. (2020). «Improvement of the organizational and economic mechanism of formation of the regional food supply system». *Visnyk KhNAU. Serii "Ekonomichni nauky": zb. nauk. pr. / Khark. nats. ahrar. un-t im. V.V. Dokuchaieva.* Kharkiv: KhNAU, № 3, pp. 317-331. DOI: 10.31359/2312-3427-2020-3-317
13. Danyliuk, V., Riepina, I., Shafalyuk, O., Kovylyna, M., & Nitsenko, V. (2020). Functional and investment strategies of technical development of enterprises. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, 3, 115-121. <https://doi.org/10.33271/nvngu/2020-3/115>

Стаття надійшла до редакції 10.01.2022 р.